

MYNDOS (ASAR ADASI) GEÇ ANTİK DÖNEM SERAMİKLERİ

LATE ANTIQUITY POTTERY OF (ASAR ISLAND) MYNDOS

Sinan MİMAROĞLU*

Özet

Antik coğrafyada Karia kentlerinden birisi olan Myndos Antik Kenti, günümüzde Muğla İli, Bodrum İlçesi, Gümüşlük Beldesi sınırları içerisinde yer almaktadır.

Kent hakkında antik ve modern seyyahların verdikleri bilgiler dışında ilk bilimsel çalışma 1980 yılında INA (Institute of Nautical Archaeology) tarafından Myndos'ta ve çevresinde gerçekleştirilen sualtı araştırmasıdır. Bu araştırmalar esnasında sualtında tip olarak İS. 4. yüzyıl Yassıada batığında bulunan amphoralara benzer 10 kadar amphora bulunmuştur. 2004 ve 2006 yılları arasında Prof. Dr. Mustafa Şahin başkanlığında su altı çalışmaları ve yüzey araştırmaları gerçekleştirilmiştir. Kentteki 2008 yılında yaptırılan zemin etütleri esnasında detaylı bir şekilde incelenen Asar Adası'nda, anıtsal bir yapının varlığı tespit edilmiş ve 2009 yılında ilk bilimsel kazı çalışmalarına başlanmıştır.

Tepe üzerinde yapılan çalışmalar sonucunda ortaya çıkarılan yapı katmanları, en erken Helenistik dönemden itibaren başlamaktadır. Geç Antik Dönemde tepe üzerine bazilika ve etrafına konutlar ve sarnıçlar inşa edilmiştir. En son tabakayı ise, Geç Bizans Dönemine tarihlendirilen sur duvarları temsil etmektedir.

Bu makalede ilk kez ele alınan seramikler, Myndos kentinde 2009-2013 yılları arasında antik kentin limanını koruyan Asar Adası (Tavşan Adası) üzerinde sürdürülen kazı çalışmaları sırasında bulunmuşlardır. Değerlendirilen Geç Antik Döneme ait günlük seramik grupları arasında pişirme ve ısıtma kapları, kapaklar ve Kırmızı Astarlı Geç Roma Seramikleri yer almaktadır.

Alanın Geç Antik Dönem yerleşimi açısından önemli veriler sunan seramikler yerleşimin dokusunu anlamamız için gerekli ipuçlarını vermektedir.

Anahtar sözcükler: Myndos, Geç Antik, Günlük Kullanım Kapları, Phokaia Kırmızı Astarlı Seramikleri, Afrika Kırmızı Astarlı Seramikleri.

* Yrd. Doç. Dr., Mustafa Kemal Üniversitesi Fen-Edebiyat Fak., Sanat Tarihi Bölümü, Antakya-Hatay. Asst. Assoc. Dr., MKU Faculty of Letters and Sciences, Department of Art History, Hatay-Turkey.

ORCID ID: 0000-0002-9271-9666 ♦ E-mail: smimaroglu@mku.edu.tr

Bu makale Mustafa Kemal Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenen (11384) numaralı ve “Myndos Kazısı Geç Antik Dönem Seramiklerinin İncelenmesi” isimli proje ile hazırlanmıştır.

Myndos, Asar/Tavşan Adası'nda ki kazılar Uludağ Üniversitesi Fen ve Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümünden Prof. Dr. Mustafa Şahin tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu konu üzerinde çalışma yapmama izin veren kazı başkanı Prof. Dr. Mustafa Şahin'e ve kazı ekibine teşekkür ederim.

Abstract:

Ancient city of Myndos was one of Carian Cities in the antiquity and is located within the administrative boundaries of Gumusluk locality of Bodrum District in modern Turkey's Mugla Province.

Apart from information recounted in works of antique and modern travelers, the very first study on this city was the underwater exploration conducted in and around Myndos by INA (Institute of Nautical Archaeology) in 1980 whereupon 10 amphoras, similar to those found in Yassiada Shipwreck which were aged for 4th century A.D. Underwater and surface studies were carried out between 2004 and 2006 which were led by Prof. Dr. Mustafa Sahin. The ground surveys carried out in 2008 revealed a monumental structure on Asar Island whereupon first scientific excavation works have started in 2009.*

The layers of structures beginning earliest from the Hellenistic period were revealed by the studies on the hill. In the Late Antiquity, basilica and houses and cisterns were built on top of the hill. The most recent layer features fortified walls dating the Late Byzantium Era.

Present study is the first that focuses on ceramics that were excavated between the years 2009-2013 from Asar Island (a.k.a. Rabbit Island) which overlooks the Myndos. The ceramics examined in this study are from Late Antiquity of common wares and include cooking and heating pots, lids and Late Roman Red-Slip Wares.

The ceramics provide important data concerning Late Antique settlements in the site and clues much needed to understand the fabric of the settlement.

Key Words: *Myndos, Late Antiquity, Common Wares, Phokaian Red-Slip Ware, African Red-Slip Ware*

* These excavations were led by Prof. Dr. Mustafa Şahin, from Uludağ University, Faculty of Letters and Sciences, Department of Archeology. I'd like thank Prof. Dr. Mustafa Şahin, Director of Excavations and all the excavations team for allowing me to work on the subject.

Antik Karia bölgesinin önemli kıyı kentlerinden biri olan Myndos; Bodrum Yarımadası'nın batısında olup, Gümüşlük beldesi sınırlarında yer almaktadır. Kentin güneyinde yer alan limanı, güneydoğusunda Kocadağ, güneybatısında ise Asar Adası ile çevrelenmiştir. Söz konusu ada, yerel halk tarafından "Tavşan Adası" olarak adlandırılmaktadır. Kentin doğusunda Kocadağ, batısında Asar Adası'nın bulunduğu korunaklı limanı günümüze değin kullanagelmıştır. (*Figür 1*)

Bu makale içinde incelenen seramikler Myndos kentinde 2009-2013 yılları arasında antik kentin limanını koruyan Asar Adası(Tavşan Adası) üzerinde sürdürülen kazı çalışmaları sırasında bulunmuşlardır.

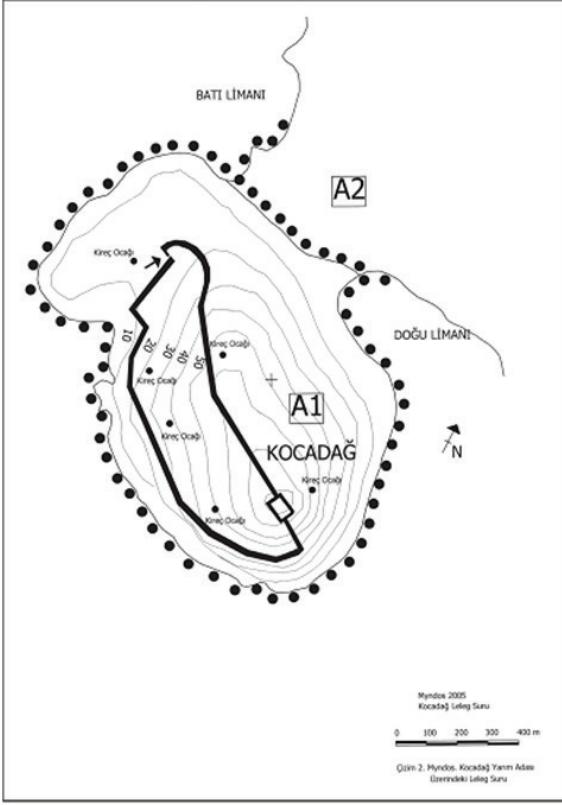
Figür 1. Myndos Asar Adası. (Myndos Kazı Arşivi)

Kent hakkında, antik¹ ve modern² seyyahların verdikleri bilgiler dışında ilk bilimsel çalışma 1980 yılında INA (Institute of Nautical Archaeology) tarafından Myndos'ta ve çevresinde gerçekleştirilen sualtı araştırmasıdır. Bu araştırmalar sırasında İS. 4. yüzyıla tarihlendirilen Yassıada batığında bulunan amphoralara benzer tipte amphoralar tespit edilmiştir.³ Myndos Kenti ve çevresinde 2004 ve 2006 yılları arasında Prof. Dr. Mustafa Şahin başkanlığında su altı çalışmaları, yüzey araştırmaları ve belgeleme çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar sonrasında Myndos Antik

1 Kentle ilgili ilk bilgiler İÖ. 5. yüzyılda yaşamış olan Herodotos tarafından verilmiştir. (Herodotos V. 395.) Strabon ise Karia bölgesindeki sekiz kentin Lelegler tarafından iskân edildiğinden ve daha da genişleyerek Myndos ve Bargylia kadar bütün toprakları ele geçirdiklerinden bahseder. (Strabon XIII. 145) Yaşlı Plinius, yazdığı eserde Myndos'tan konum olarak bahsederken etrafında bulunan yerleşimlerden söz etmektedir. (Plin.nat. V. 29.)

2 Beaufort, 2002, 108-109; Leake, 1824, 228; Paton, 1887, 65-66; Bean ve Cook, 1955, 85-171, 108-112.

3 Jay, 1981, 277-286.

Figür 2:
Kocadağ Leleg Suru ve limanlar.
(Şahin, 2009, 506, Abb.3.)

kentinin üç limana sahip olabileceği düşünülmüştür.⁴ Daha sonraki yıllarda devam eden su altı çalışmalarında Myndos Antik Kenti'nin doğu ve batı limanları olmak üzere iki limanı olduğu tespit edilmiştir.⁵ Doğu limanda kentin çevresinde Klasik Dönem'de inşa edilen sur duvarları uzatılarak Asar Adası (Tavşan Adası) ile anakarayı hem birbirine bağlamış hem de anakara ile Asar Adası arasında kalan açıklığı kapatılarak limanın daha da korunaklı hale gelmesini sağlamıştır. Doğu limanının, Antik Dönem'de *askeri limanlar* olarak bilinen bir yapıda olduğu belirlenmiştir. Bu limanlar “kapalı” veya “kapatılabilen” liman olarak da isimlendirilmektedir.⁶ (Bk. **Figür 2**)

2009 yılından itibaren Myndos Asar Adası'nda yapılan kazılarda adanın en üst noktasında 5. yüzyılın ortalarına tarihlenen bir bazilika ortaya çıkartılmıştır. Kilise çevresinde çalışmalar genişledikçe, adadaki yerleşimin Hristiyanlık döneminin ilk yıllarından itibaren önemli bir dinsel merkez olduğu görülmüştür. (Bk. **Figür 3**) Sürdürülen

4 Şahin, 2005, 171-184; Şahin, 2007, 293-307; Şahin, 2010, 227-236.

5 Şahin, 2009, 506, Şahin-Ciner, 2014, 76-84.

6 Dumankaya, 2015, 16.

Figür 3:
Myndos Asar Adası Yerleşim
Planı. (Myndos Kazı Arşivi)

kazı çalışmalarının devamında kilisenin etrafında adanın topoğrafyasına bağlı olarak yapılan mekânlar, sarnıçlar ve mezar yapıları ortaya çıkarılmıştır. Bazilika, tepenin topoğrafyasına uygun şekilde inşa edilmiştir. Aslında bu lokasyon anıtsal bir bazilika inşası için yeterli alana sahip değildir. Fakat yapı ustaları bu sorunu, doğu-kuzey ve güney yönlerdeki keskin eğimli araziye çeşitli kemer ve tonozlar üzerine yerleştirilmiş işlevsel mekanlar oluşturarak çözmüşlerdir.

İlerleyen kazı sezonlarında ele geçen veriler, kilisenin alt teraslarında açığa çıkartılan mekânların da sivil amaçlı değil, doğrudan kilise ile ilişkili yapılar olduğunu göstermiştir.

Kilise çevresinde gerçekleştirilen çalışmalar genişledikçe, adadaki yerleşimin; Hristiyanlık döneminin ilk yıllarından itibaren önemli bir dinsel merkez olduğu görülmüştür. Kazılarda ele geçen litürjik eserlerin nitelikleri adada bir manastır yaşamının süre geldiğini desteklemektedir.⁷ Myndos Antik kenti, Hristiyanlık döneminde Amyndos

⁷ 2013 kazı sezonundaki çalışmalar sırasında ele geçen kutsal ekmek mührü kalıbı ve hacı pulları için bk. Şahin-Tok, 2012.

adı altında, Karia Eparchiası'na bağlı bir piskoposluk merkezine dönüşmüştür. Karia Eparchiası'na bağlı olması nedeniyle kent hakkındaki bilgileri İS 375'teki konsül listelerinin yer aldığı Hierokles'te bulmaktayız.⁸

Değerlendirmeye alınan seramiklerin kentin kronolojisi için önemli veriler sağlayabileceği düşünülmektedir. Asar Adası'nda yapılan kazı çalışmalarında Geç Antik Dönem⁹ olarak isimlendirilen ve İS 5-7. yüzyıllar arasına tarihlenen seramik grupları ele geçmiştir. Ancak kazılan alanlardan şu ana kadar bulunan ve bu makalede incelenen seramiklerden birkaç örnek dışında çoğu tam değildir. Ada üzerinde yapılan inşaa faaliyetleri sırasında, inşaa için gerekli olan malzemelerin alt tabakaların tahrip edilerek sağlandığı, mevcut duvarlar üzerinde gözlenebilmektedir. Bunun sonucu olarak yapı katmanlarının stratigrafisi bozulmuştur. 2011 yılında gerçekleştirilen Kule Arkası sondajları bu bilgiyi desteklemektedir. Değişik seviyelerde ele geçirilen buluntular arasında İÖ 4. yüzyıldan başlayıp Geç Antik Dönem'e kadar inen günlük kullanıma ait kaba seramik parçaları veya İÖ 2. yüzyıla tarihlenen Teselya sikkelerinden İS 7. yüzyıla tarihlenen Bizans sikkelerine kadar değişik dönemlere işaret eden küçük eserler ele geçmiştir. Ancak bu eserler kronolojik olarak eskiye inen katmanlarda değil, karışık bir şekilde bulunmuşlardır.¹⁰ Seramik gruplarının karışık olarak ele geçmesi sadece kule arkası açmalarında görülmez. Tüm Asar Adası üzerinde yer alan Geç Antik Dönem konutları içinde yapılan kazılar için de geçerlidir. Daha sonraki dönemlerde oluşan tektonik hareketler ve de diğer tahribatlar sonucu yıkılan duvarlar içerisinde bulunan seramik parçalarının alana yayıldığı ve stratigrafiyi karıştırdığı tespit edilmiştir.

Bu makale içinde gözetilen amaç, Myndos Asar Adası üzerinde yapılan kazılarda ele geçen ve Geç Antik Dönem'e tarihlenen günlük kullanım seramiklerinin analoji yöntemiyle kronolojik olarak değerlendirilmesidir. Bu veriler ışığında Myndos (Amyndos) kentinin Geç Antik Dönem içinde seramik ticareti ve günlük yaşamına dair ipuçlarının ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Değerlendirme çalışmalarına daha önceki yıllarda yapılan kazılarda ortaya çıkarılan Geç Antik Dönem'e ait seramiklerin, kazı deposunda tespit edilerek, çizim ve belgeleme işlemlerinin yapılması ile başlanmıştır. Yapılan değerlendirme mevcut ağız, gövde ve de kaide profillerinden yola çıkılarak yapılmıştır. Bu parçaların hamur, bezeme ve profil özellikleri belirlenip, benzer örneklerine göre analoji yöntemi ile tarihleme çalışmaları yapılmıştır.

İncelenen seramikler üç ana başlık altında gruplandırılmıştır¹¹ : 1- Pişirme ve Isıtma kapları, 2- Kapaklar, 3- Kırmızı Astarlı Geç Roma seramikleri

8 Hierokles 687: 11.

9 Geç Antik Çağ olarak da adlandırılan dönem, farklı kronolojik tasniflere tabii tutulmakla birlikte, genellikle İS 3-7. yüzyıllar arasına yerleştirilmektedir. (Niewöhner, 2017, 6; Hoffman, 2007, 1-2.)

10 Şahin, 2012, 36.

11 Bu makale içinde değerlendirilmeyen amphoralar G. Gülsefa tarafından, kandil buluntuları ise S. Mimaroglu tarafından yayınlanmıştır. (Bk. Gülsefa, 2016; Mimaroglu, 2016.)

1 - Pişirme ve Isıtma Kapları

Açık formlu kaplar içinde değerlendirilen çömlekler kuru gıda veya yarı sıvı gıdalar için (koyun-keçi-tahıl-baklagiller) için kullanılmış olmalıdırlar.¹² Bu kapların aynı zamanda öğünden arta kalan yemeklerin saklanması ve tekrar tüketileceği zaman ısıtılmasında kullanılmış oldukları düşünülmektedir. Myndos Asar Adası yerleşiminden ele geçen çömleklerin hacimlerinin küçük olması, bununla beraber sayısal çoğunluğa sahip olmaları, bir arada yaşamdan çok tekil haneler için kullanıldıklarını göstermektedir.

Tip 1 grubuna ait örnekler genellikle çift kulplu, dışa eğik-dışbükey profil gövdeli veya içe eğik-dışbükey profil gövdeli çömleklerden oluşmaktadır. (*Levha 1, Levha 3/1-2; Res. 1-2-3.*) Bu kapların ağız çapları 12 cm ile 27 cm arasındadır. Şerit kulplar ağız kenarından şişkin karınlı gövdeye bağlanmaktadır. Çömleklerin ağız kenarı, kapak oturması için içe oyuk olarak yapılmıştır. Bol kireç ve ince taşçık katkılı hamura sahiptirler. Dış yüzeylerinde, ateşe temas etiklerinden, is tabakası bulunmaktadır. Değerlendirilen pişirme ve ısıtma kaplarında farklı ağız profilleri seçilerek örnekleme metodu uygulanmıştır. Bu çömleklerin ağız çapları, dudak profil şekilleri ve hamur renkleri göz önüne alınarak benzer örneklerin taraması yapılmıştır. Karşılaştırma örnekleri için yakın coğrafyada yapılan kazılarda bulunan örnekler, batıklarda bulunmuş örnekler ve uzak coğrafyadaki kazılarda bulunan örnekler ayrıntıyla incelenmiştir. Lüdorf'un Batı Anadolu'daki kazılarda bulunmuş ve yayınlanmış seramikleri incelediği kitabı bu çalışma açısından önemli bir kaynaktır.¹³ Bu kitapta, Batı Anadolu'da bulunmuş olan Geç Roma Dönemi pişirme kapları altı ana grup altında incelemiştir ve form, bezeme ve hamur özelliklerine göre ayrıntılı olarak değerlendirilmiştir. Tip V ve VI grubunda yer alan örnekler, bulundukları tabakalardan elde edilen veriler ile birlikte Myndos Kazısı Tip I çömlekleri ile benzerdirler. Lüdorf bu grupta yer alan seramikleri İS 5. yüzyıl ile İS 6. yüzyıl arasına tarihlendirmiştir.¹⁴ Kelenderis Kazısında bulunmuş benzer tipte çömlekler Tip II grubu altında incelenmiş ve İS 5- 6. yüzyıllara tarihlendirilmiştir.¹⁵ Stratonikeia Kazısında form B1-7 grubu içinde değerlendirilen benzer çömlekler İS 6-7. yüzyıl ortasına tarihlendirilmiştir.¹⁶ Anemurium,¹⁷ Patara¹⁸ ve Berenice¹⁹ kazılarında bulunmuş bu gruba ait formlar İS 4-7. yüzyıllar arasına tarihlendirilmişlerdir. Alexandreia Troas ve Bat-Galim kazılarında bu-

12 Arthur, 2007, 27.

13 Bu merkezler içinde batıklardan elde edilen veriler, Knossos kazıları, Kuzey Afrika buluntuları, Berenike ve Kartaca, Atina Agorası buluntuları ve Akdeniz bölgesindeki kazılarda bulunmuş seramikler kronolojik veri oluşturmuştur. Ancak özellikle Küçük Asya bölgesinin kıyı kesimlerinde yapılan kazılarda (Didyma, Miletos, Ephesos, Troia, Phokaia) ele geçen Geç Roma ve Erken Bizans Dönemi seramikleri asıl incelenen bölümü oluşturmaktadır.

14 Lüdorf, 2006, 74.

15 Tekocak, 2010, 830.

16 Öztaşkın, 2013, 295, kat.no:37-39

17 Williams, 1989, 66 Res.35, 388.

18 Özdemir, 2009, 64.

19 Riley, 1979, 272-273 Res.107,564.

lunan benzer örnekler İS 5-6. yüzyıla tarihlendirilmiştir.²⁰ Berndt tarafından ise Miletos yüzey araştırmasında ele geçen ve Yassı Ada Batığı örnek alınarak yapılan tarihlemede İS 6-7. yüzyıllar önerilmiştir.²¹ Myndos Kazısı Tip 1 çömlekleri benzer örneklerden yola çıkılarak İS 5-7. yüzyıl başına tarihlendirilebilir.

Tip 2 grubunda yer alan çömlekler dışa çekik yuvarlatılmış dudak kenarına sahiptir. (*Levha 2, Res. 4; Levha 3/3-4-5.*) Kapak oturma yerleri daha belirgin, ağız çapları 9 cm ile 19 cm arasında değişmektedir. Benzer ağız formu kaplar Parion Kazısı'nda İS 4-6. yüzyıllara tarihlendirilmiştir.²² Kelenderis Kazısı'nda bulunmuş benzer tipte çömlekler Tip I b grubu altında incelenmiş ve İS 5-6. yüzyıllara tarihlendirilmiştir.²³ İzmir Agorası buluntusu benzer formu dışa yuvarlatılmış kenar formuna sahip çömlekler İS 5-7. yüzyıllara tarihlendirilmiştir.²⁴ Miletos yayınında ise Erken Bizans Dönemi'ne tarihlendirilmiştir.²⁵ Smyrna Agorası kazılarında ele geçen benzer formdaki pişirim kapları ise İS 5-7. yüzyıla tarihlendirilmiştir.²⁶ Miletos/Heroon III kazılarında bulunan benzer örnekler ise Pülz tarafından İS 3. yüzyıla,²⁷ Sardes'de yapılan kazılarda ortaya çıkarılan benzer çömlekler de İS 5-6. yüzyıllara²⁸ tarihlendirilmektedir. Stratonikeia Kazısında bulunan ve Form B1-2 grubu içinde değerlendirilen örnekler İS 5.6. yüzyıllara tarihlendirilmiştir.²⁹ Chios/Emporio (Sakızada) kazılarına ait pişirim kapları örnekleri iki ayrı yayında değerlendirilmiştir. Ballance vd.'nin yayınında 7. yüzyılın ortasına tarihlendirilmektedir.³⁰ Arthur tarafından ise bu merkezdeki örnekler İS 5-6. yüzyıllara tarihlendirilmiştir.³¹ Ilion (Troia) kazılarında bulunan benzer çömlekler Geç Roma Dönemi'ne tarihlendirilmektedir.³² Aynı coğrafyada yer alan Anemurium örnekleri ise 6-7. yüzyıl içinde değerlendirilmiştir.³³

Yunanistan'daki Antikythera kazısında ele geçen çömlekler İS. 6.-7. yüzyıllar arasına tarihlendirilmiştir.³⁴ İtalya'daki Olbia örnekleri ise 5. yüzyılın ikinci

20 Japp, 2005, no:18, fig.3, Paskal 2008,fig.25.

21 Berndt, 2003, taf. 63, form XXXV, 293.

22 Başaran ve Ergürer, 2012, fig.11, kat. no:36,37.

23 Tekocak, 2010, 830, Fig. 3.21-24.

24 Doğer, 2008, Pl. VIII,d,102.

25 Berndt, 2003, taf.54, XIII, 269.

26 Doğer, 2007, pl.VIII, d.

27 Pülz, 1987, Abb.15,43.

28 Crawford, 1990, fig.102.

29 Öztaşkın, 2013, 294, Kat.No:32

30 Ballance ve diğerleri, 1989, 223, fig.35.

31 Arthur, 2007, fig.6.

32 Heath-Tekkök, 2008, 107, 5.

33 Williams, 1977, fig.1-12.

34 Quercia ve diğerleri, 2011, fig.101.

çeyreğine tarihlendirilmiştir.³⁵ Puglia örneklerini değerlendiren Arthur, makalesinde Myndos Kazısı'nda ele geçen benzer çömlekleri İS 5-6. yüzyıla tarihlendirmiştir. Bu yayında benzer tipte dudak profiline sahip olan pişirme kapları “*Aegean Type*” olarak adlandırılmaktadır.³⁶ Ukrayna'daki Cherson kazılarında ele geçen çömlekler İS 7. yüzyıl başına tarihlendirilmiştir. Bu yayında ele alınan çömlekler genel değerlendirme içinde yer almaktadır.³⁷ Myndos Kazısı Tip 2 grubuna ait çömlek örnekler İS 5-7. yüzyılın başına tarihlendirilmiştir.

Tip 3 grubu içinde *Levha 2/6*'da yer alan çömlek, dışarı çekik düzleştirilmiş dudak kenarı, gövdeye düz inmektedir. Dışa eğik dışbükey profilli gövdelidir. Kabin gövdesi ve kaidesi korunamamıştır. Benzer formda ağız kenarına sahip örnekler İS 4- 6. yüzyıllara tarihlendirilmiştir.³⁸ Halmyris Kazısı'nda ele geçen benzer ağız kenarına sahip çömlekler ise İS 4-7. yüzyıllar arasına tarihlendirilmiştir.³⁹ Myndos Kazısı Tip 3 grubuna ait çömlek örnekler İS 5-7. yüzyılın başına tarihlendirilmiştir.

2 - Kapaklar

Erken dönemlerden itibaren günlük kullanım seramikleri için üretilen kapaklar, Geç Antik Dönem'de de yaygın olarak kullanılmıştır. Kapaklar pişirme kaplarının kullanımında yardımcı bir form olarak üretilmelerin yanında amphora veya testilerin ağızlarının kapatılması için yaygın olarak kullanılmışlardır. Yemeğin içine yabancı maddelerin girmesini önlemek, yemeğin daha uzun süre sıcak olarak kalması amacıyla üretilmiş olan kapaklar literatürde çok sıklıkla karşımıza çıkmazlar. Özellikle pişirme ve ısıtma işinde kullanılan kap tipleri için üretilen kapaklar oldukça yaygın olarak görülmektedir.

Levha 4'te Tip 1 formu altında 1, 2, 3 ve 4 numaralı kapaklar 12, 6 cm ile 21 cm arasında değişen ağız çaplarına sahiptirler. (*Res. 5, 6*) Tek tutamaklı olan bu kapaklar olasılıkla çömleklerin ve saklama kaplarının ağızlarını kapatmak için kullanılmışlardır. Form açısından benzer örneklerine bakıldığında; Patara,⁴⁰ Sagalassos⁴¹ örnekleri Geç Roma – Erken Bizans Dönemi'ne tarihlendirilmişlerdir. Myndos Tip 1 kapakları, benzer örnekler ve diğer kap formlarının yardımıyla İS 5-7. yüzyılın başına tarihlendirilmiştir.

İncelenen Tip 2 kapakları, daha küçük boyutlu kapların ağızlarını kapatmakta kullanılmışlardır. (*Levha 4/ 5, 6, 7, 8; Res. 7*) Bu tür konik tutamağa sahip olan kapakların

35 Trégliar-Rigoi, 2006, fig.3, phase 41B4,1.

36 Bu yayında “Aegean type” pişirme kaplarının 5.yüzyıl sonunda Batı Anadolu'nun kıyı şeridinde yaygın olarak kullanım gördüğünü belirtilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Arthur – Patterson, 1998, 511-530 ve Malamidou, 2005.

37 Romancuk, 2005, abb.75,1-2.

38 Arthur, 2007, fig.6, Japp, 2005,no:18,fig.3, 110, fig.255.

39 Topoleanu, 2000, 110, fig.255

40 Özdemir, 2009, 184, kat.no344-346.

41 Degeest, 2000, 143-144, Res.142-144

benzer örneklerinden Miletos kazılarında bulunan kapaklar İS 3. yüzyıl ortasına tarihlendirilmiştir.⁴² Panaztepe Kazısı'nda bulunmuş konik tutamaklı kapak örneği Geç Roma Dönemi'ne ait tabakadan gelmiştir.⁴³ Allionai Antik Ilıcası Kazısı'nda bulunmuş örnekler ise İS 5-7. yüzyıla aittirler.⁴⁴ Stratonikeia Kazısı'nda bulunmuş tek bir örnekle temsil edilen bu form benzeri kapak İS 5-7. yüzyıl ortasına tarihlendirilmiştir.⁴⁵ Halmyris Kazısı'nda ele geçen benzer formlu kapaklar İS 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilmiştir.⁴⁶ Sakız Adası'nda bulunmuş kapak örnekleri ise İS 6. yüzyıla tarihlendirilmiştir.⁴⁷ Kırım'da bulunan Tavrika Kazısı'nda ele geçmiş benzer kapaklar İS 5- 6. yüzyıla tarihlendirilmiştir.⁴⁸ Myndos Tip 2 kapaklarını benzer örnekler ve diğer kap formlarının yardımıyla İS 5-7. yüzyılın başına tarihleyebiliriz.

3. grup kapaklar için *Levha 4/8*'de yer alan kapağın benzer örneği Knossos kazılarında bulunmuş ve Hayes tarafından İS 3-5. yüzyıllar arasına tarihlendirilmiştir.⁴⁹ Myndos Tip 3 kapaklarını benzer örnekler ve diğer kap formlarının yardımıyla İS 5-7. yüzyılın başına tarihleyebiliriz.

3 - Kırmızı Astarlı Geç Roma Seramikleri

Bu gruba ait seramiklerin değerlendirilme çalışmaları Hayes'in sınıflandırması temel alınarak yapılmıştır. Ele geçen buluntular arasındaki tabaklar, çanaklar ve kaideler değerlendirildiğinde 2 grup mal ortaya çıkmıştır:

Phokaia Kırmızı Astarlı Seramikleri (PRSW)

İS 4. yüzyıldan itibaren görülmeye başlanan Geç Roma C seramikleri İS 5. ve 7. yüzyıllar arasında Doğu Akdeniz'de yaygın olarak görülmektedir. Hamurları kireç ve az miktarda mika katkılıdır. Kahverengi-kırmızı, pembe-kırmızı renkli hamurları vardır.

Myndos Kazısı buluntusu Phokaia Kırmızı Astarlı Seramik gruba ait örnekler değişik formlarda, sığ ve yayvan gövdeli, halka kaideli, yüksek ağız kenarına sahiptirler. (*Levha 5, 6, 7, Res. 8, 9, 10.*) Yüksek ağız kenarları dikey ve de hafif dışa- içe dönük olarak gövdeyle birleştirilmiştir. Tabakların dış dudak kesimlerinde genel olarak bantlar halinde yivler görülmektedir. Değerlendirilen seramiklerin kili pişme derecesine göre açıkli koyulu kiremit rengi tonlarında olup, bünyesinde kireç ve kum katkısı içermektedir ve çoğunlukla sert yapılıdır. Bu gruba ait seramiklerde ince tanecikli ve gözenekli hamur,

42 Pülz 1987, 60, fig.61.

43 Mimaroglu, 2009, tab.2-1.

44 Yeşilova 2007, Kat.No.232

45 Öztaşkın, 2013, 296, kat. no:41

46 Topoleanu, 2000, 121, fig.313.

47 Ballance ve diğerleri, 1989, fig.41, 267.

48 Якобсон, 1979, Рпс.9, 8

49 Hayes, 1983, 131, 154.

genelde iyi pişirildiklerinden kahverengimsi kırmızı, erguvani kırmızı ve kestane rengindedir. Sert, orta sert dokulu ve pürüzsüz bir yapıya sahiptir. Katkı maddesi olarak; kireç, az miktarda mika ve bazen siyah parçacıklar görülebilmektedir. Pişme derecesi daha düşük olan seramiklerde ise portakal rengi ya da portakal kırmızı renkli kil daha yumuşak ve pudramsı dokudadır. Pişirilme sonrasında kenarın dış yüzeyi haricinde genel olarak her yerde aynı rengi sağladığı görülmektedir. Bu alan tamamen renksiz olmayıp hatta normalden daha renklidir. Burada koyu kahverengi, siyah ve kremi beyaz bir renk oluşmuştur. Bunun yanında bazen de yüzeyde bir tabakalanma göze çarpar. Bunun nedeni ise kapların fırına üst üste yerleştirilmesi ve yalnız ağız kısımlarının fırın içerisindeki gaza maruz kalmasıdır. Gövdeyle kaynaşan ve tüm yüzeyi kaplayan kırmızı astar genelde kaliteli ince bir film tabakası görünümündedir. Ancak tuzlu ve nemli hava nedeniyle Myndos buluntusu bu gruba ait seramiklerin astarlarının döküldüğü tespit edilmiştir.

Myndos (Asar Adası) Kazısı'nda ele geçen *Phokaia Kırmızı Astarlı Seramikleri* (PRSW) grubuna ait tespit edilen formlar şunlardır: *Hayes form 1 B, 1 D; Hayes form 3 F; Hayes form 10 A*.

Form açısından değerlendirildiğinde kronolojik olarak tespit edilen en erken grup Hayes form 1'e ait örneklerdir. *Levha 5/2'*de bulunan form, dik dudağa sahip ve gövde kaideye doğru yumuşak bir kavis yapmaktadır. Bu formun benzerlerine Ephesos'da,⁵⁰ Knidos'ta,⁵¹ Tarsos'da,⁵² Parion'da⁵³ rastlanmıştır. Hayes'in sınıflandırmasında 1 B grubu içinde yer alan bu örnekler İS 5. yüzyılın üçüncü çeyreği başına tarihlendirilmiştir.⁵⁴ Bu tarihlendirme önerisi Myndos (Asar Adası) Kazısı'nda ele geçen diğer Phokaia Kırmızı Astarlı Seramik grupları ile çağdaştır. *Levha 6/1'*de yer alan tabak, Hayes Form 1 D grubuna aittir. Benzer örnekleri Atina Agorası'ndan ele geçen bu form İS 5. yüzyılın üçüncü çeyreği başına tarihlendirilmiştir.⁵⁵ Myndos (Asar Adası) Kazısı'nda ele geçen Form 1'e ait örnekte İS 5. yüzyılın üçüncü çeyreği başına tarihlendirilmiştir.

Değerlendirilen Phokaia Kırmızı Astarlı seramikleri içinde Hayes form 3 F grubuna ait ağız kenarı ve kaide örnekleri yoğun olarak bulunmaktadır. (*Levha 5/ 1, 3, 4, 8; Levha 6/ 4, 5, 7; Levha 7/ 2-7.*) Hayes form 3 D ve E'nin devamı niteliğinde bir form olan F grubuna ait parçalar tabak veya kase formundadırlar. Dışta belirgin bir biçimde kalınlaştırılmış ve aşağı sarkıtılmış dikey kenarlı, kavisli bir gövdeye sahiptirler. Ağız kenarları basıklaşmış ve iyice kalınlaşmış, dudak altındaki çıkıntı iyice kütselleşerek belirgin hale gelmiştir. Dışta içbükey veya uca doğru yuvarlanan bir form oluşturur, altta genişler, yayvanlaşır ve gövdeye ince bir setle bağlanır. Seramiklerin kenar kalınlıkları

50 Gassner, 1997, 140-141, taf. 44: 534- 536.

51 Doksanaltı, 2006, 497, K210.

52 Adak-Adıbelli, 2006, 98- 99, lev. 23: 218- 222.

53 Başaran-Ergürer, 2012, 259, kat. no. 10-11.

54 Hayes, 1972, 327.

55 Hayes, 1972, 326, 327.

grubun diğer alt tiplerine göre daha fazla olup uzunlukları daha azdır. Bununla birlikte kenar dış yüzeylerindeki iç bükümlük daha belirgindir ve aşağı sarkıklığı azdır.

Hayes'in 3 F grubunda yer alan bu tipteki seramikler çok fazla çeşitliliğe sahiptir ve birçok merkezde görülmektedir. Anadolu'daki Ephesos,⁵⁶ Miletos,⁵⁷ Priene,⁵⁸ Kadıkalesi/Anaia,⁵⁹ Smyrna Agorası,⁶⁰ Iasos,⁶¹ Ilion,⁶² Alexandreia Troas,⁶³ Saraçhane,⁶⁴ Sagalassos,⁶⁵ Parion,⁶⁶ Anemurium,⁶⁷ Gözlükule,⁶⁸ Antiocheia ad Orontes,⁶⁹ Tarsos,⁷⁰ Zeugma,⁷¹ Kelenderis'de⁷² ve Yunanistan'da ise Atina Agorası,⁷³ Korinth,⁷⁴ Samos,⁷⁵ Knossos,⁷⁶ ve Tanagra'da⁷⁷ bulunmuştur.

Benzer buluntu merkezlerine bakıldığında, Hayes form 3 F grubuna ait Myndos buluntusu seramikler genel konteks içinde İS 6. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilmektedir.

Hayes form 10 A olarak adlandırabileceğimiz tabak örneklerinin (*Levha 5/5, 6/2, 6/3, 6/7, 6/5, 5/6, 7/1 ve 8*) formunun belirgin özelliği, kalınlaştırılan dudağın üstte ve altta hafif çıkıntılarla yumruya benzer bir görüntü elde edilmesidir. Dudağın altında özellikle

56 Hayes 3 F grubunun Ephesos' da İS 5. yüzyıla tarihlendirilmesi için *bk.* Ladstätter ve Sauer, 2005, 150, Taf. 3/38-5/53. 5. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilmesi için *bk.* Ladstätter, 2008, 114, Taf. 293, K 185.; Gassner, 1997, Taf. 46, no. 562.

57 Berndt, 2003, 35, 36, Taf.15-17.

58 Yılmaz, 2008, 127, abb. 3, Nr. 3.

59 Mimaroglu, 2015.

60 Taşlıalan ve Drew-Bear et al., 2005, 408, fig.52; Doğer, 2008, 100, Pl. III, d.

61 Baldoni, 2012, 288, fig. 8.

62 Heth ve Tekkök, 2007-2008, 16-17.

63 Japp, 2008, 59, no. 9.

64 Hayes, 1992, fig. 33, no. 12-13, fig. 34, 16/2 -5, 17/ 3, fig. 37, 26/2, 27/3, fig 50, 31/ 12.

65 Poblome, 1995, 192, fig. 2.

66 Başaran-Ergürer, 2012, 260, Kat. No:18, fig.8.

67 Williams, 1989, fig. 22, no. 274.

68 Jones, 1950, fig. 208, O-Q.

69 Waagé, 1948, Pl. XI, 944-946.

70 Adak-Adıbelli, 2006,107-108.

71 Kenrick, 2013, 58, Plate 33, PT 518, PT 519.

72 Tekocak, 2006, 59, Kat. No: 83.

73 Robinson,1959, Pl. 33,36, 71, M350- 351.

74 Hayes, 1972, 335, fig. 69, no.23.

75 Isler, 1969, Abb. 45 - 46, 49.

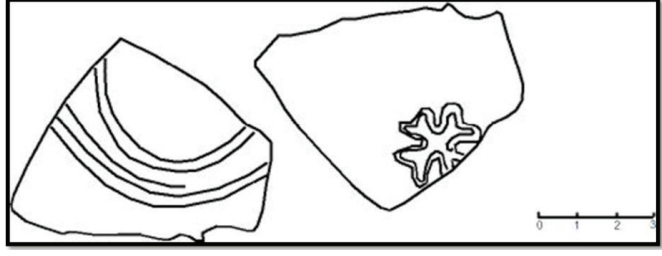
76 Hayes, 2001, fig. 14, A16.

77 Tanagra buluntusu bu forma ait seramiklerin 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilmesi için *bk.* Bess vd., 2011, 131.

yapılmış küçük çıkıntılar bulunur. Kaplar diğer Phokaia örnekleri gibi sert dokulu ve iyi fırınlanmıştır. Hamurlarında az kireç ve mika katkısı görülmektedir. Bu formun benzer örnekleri Parion,⁷⁸ Miletos,⁷⁹ Stratonikeia,⁸⁰ Kelenderis,⁸¹ Antiocheia ad Orontes,⁸² Tarsos,⁸³ Atina Agorası⁸⁴ ve Korinth,⁸⁵ İsrail’de Hippos-Susita’da⁸⁶ bulunmuştur. Benzer örneklerle göre Myndos (Asar Adası) Kazısı’nda bulunan Phokaia 10 A kapları İS 6. yüzyıl sonları ile İS 7. yüzyıl başları arasına tarihlendirilmiştir.

Figür 4

Figür 5

Değerlendirilen seramikler arasında kabın iç yüzeyinde merkezde, baskı tekniği ile yapılmış haç motifi bulunan kaide parçaları tespit edilmiştir. (Figür 4-5) Phokaia Kırmızı Astarlı Seramiklerinde yaygın olarak görülen haç baskıları, İS 5. yüzyıl ortalarından 7. yüzyıl sonlarına kadar kullanılan bezeme unsurlarından birisidir.⁸⁷ Bu bezemelerden en erken örnekleri monogram şeklinde Afrika Kırmızı Astarlı Seramiklerinin etkisi altında yapılan haç baskılarıdır.⁸⁸ Geç Antik Dönem’e ait alanlarda ortaya çıkan seramikler üzerinde özellikle kabın tondosunda görülen haç baskısı döneminde yaygın olarak kullanılan bir bezeme unsurudur.⁸⁹ İS 5. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yaygınlaştığı görülen bu tip haç bezemelerin Afrika Kırmızı Astarlı Seramiklerinde benzerleri görülmez. 5. yüzyılın son çeyreğinden itibaren ise haç biçimlerinde çeşitlilik artar. Benzerleri Afrika Kırmızı

78 Başaran ve Ergürer, 2012, 262, kat. no: 23, 24.

79 Berndt, 2003, 38- 39, taf. 43.

80 Öztaşkın, 2013, 161, kat. no: 9

81 Tekocak, 2006, 107-108, lev. 14: 90-91.

82 Waage, 1948, 51- 54, pl. XI, 947u- 949a.

83 Adak-Adıbelli, 2006, 112-113, levha 30: 335- 349.

84 Hayes, 1972, 343, fig. 71.

85 Hayes, 1972, 343, fig. 71.

86 Młynarczyk, 2014, 194

87 Hayes, 1972, fig. 78-79; Waagé, 1933, fig. 4, no. 239-241; Waagé, 1948, fig. 34.

88 Hayes, 1972, 348-349.

89 Benzer şekilde haç baskılarının örneklerinin Saraçhane Kazılarında bulunmuş ve İS 7. yüzyıl ortasına tarihlendirilmesi için bk. Hayes, 1992, 106, fig. 50, no: 12.

Astarlı Seramiklerinde görülen ve İS 6. yüzyılın ortalarına kadar kullanılan çift bordürlü basit haçların yanı sıra kesişme noktaları yuvarlak şekillerle doldurulmuş (pendantlı) haçlar, kimi zaman tepesinde gizli *Rho* harfi ile görülür.

Kadıkalesi/Anaia Kazısı'nda benzer olarak görülen haç baskılı kaide parçası İS 5. yüzyıl sonu - 6. yüzyıl ortasına tarihlendirilmiştir.⁹⁰ Kerch Kazılarında yoğun olarak ele geçen Foça Kırmızı Astarlı seramiklerinde görülen haç damgaları ise İS 5. yüzyılın ikinci yarısı - 6. yüzyıla tarihlendirilmiştir.⁹¹

Afrika Kırmızı Astarlı Seramikleri (ARSW)⁹²

Myndos (Asar Adası) Kazısı'nda ele geçen ve bu makale kapsamında değerlendirilen *Afrika Kırmızı Astarlı Seramik (ARSW)* grubuna ait kaplar ağız ve kaide parçalarından oluşmaktadır. (*Levha 8; Res. 12, 13, 14.*)

Bu mal grubundaki seramiklerin hamurları oldukça kaba taneli ve gözeneklidir. Hamur renkleri turuncu-kırmızı, kiremit rengi ve uçuk pembedir. Hamur katkı malzemesi beyaz ya da kahverengimsi kuvars ve kireçtir. Bezemelerde genellikle baskı veya kazıma tekniği kullanılmıştır. Kabın iç yüzeylerinin merkezinde yivlerle oluşturulmuş bir madalyon içinde baskı bezemeler uygulanmıştır. Kilin rengi kırmızının tonlarındadır. Kilin iyice süzülmesinden elde edilen astar, parlak ve kalitelidir. Astar kırmızının tonlarındadır ancak kile göre biraz daha koyudur. Hayes, Afrika Kırmızı Astarlı seramiklerini değerlendirdiği yayında 200 ana form belirlemiştir.⁹³

Myndos (Asar Adası) Kazısı'nda ele geçen Afrika Kırmızı Astarlı Seramik (ARSW) grubuna ait formlar şunlardır: Hayes Form 95, Hayes Form 99 B, Hayes Form 104 A, Hayes Form 105.

90 Mimaroglu, 2015, fig.10.

91 Smokotina, 2009, 167-168.

92 Geç Roma Kırmızı Astarlı seramikleri içerisinde İS 1. yüzyıldan 7. yüzyıla kadar üretim ve ihraç yönünden en önemli grubunu oluşturan Afrika Kırmızı Astarlı Seramikleri (African Red Slip Ware) üzerindeki ilk sınıflandırma çalışmaları Waage tarafından yapılmıştır. Waage, Atina Agorası'nda yapılan ilk sezon çalışmaları sonucu ortaya çıkan bu tür seramikleri Late Roman A, B, C olarak sınıflandırmıştır. (Waage, 1933, 293-294.) Daha sonra gerçekleştirilen Antiocheia ad Orontes Kazılarında bulunan örnekler ile birlikte Geç Roma D grubunun yanı sıra geçici olarak E grubunu da literatüre kazandırmıştır. (Bk. Waage, 1948, 43.) Sonrasında Lamboglia (Bk. Lamboglia, 1963), Camps (Bk. Camps, 1955), Allais (Bk. Allais, 1959) ve Hayes (Bk. Hayes, 1968) gibi birçok araştırmacı tarafından Afrika Kırmızı Astarlı Seramikleri değerlendirilmiş ve bu çalışmalarda Waage'in sınıflandırması temel alınmıştır. (Bk. Hayes, 1972, 7.) Günümüzde araştırmacılar tarafından temel alınan sınıflandırma ise Hayes tarafından yapılan çalışmadır. Bu çalışmada Hayes Afrika Kırmızı Astarlı Seramikleri için 200 ana form belirlediği sınıflandırma kullanılmıştır. (Hayes, 1972, 13-211.)

93 Hayes, 1972, 13-211.

Myndos (Asar Adası) Kazısı'nda ele geçen Afrika Kırmızı Astarlı Seramik grupları içinde tek bir örnekle temsil edilen Hayes Form 95 çok yaygın görülmeyen bir formdur. (*Levha 8/2*) Dışarı doğru tabla şeklinde uzanan dudak kenarına sahip küçük bir kase formundadır. Benzer örneklerine Antiocheia ad Orontes⁹⁴ ve Apollonia'da⁹⁵ rastlanmıştır. Bu form İS 6. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilmiştir.

*Levha 8/ 3 ve 4'*de yer alan tabaklar Hayes Form 99 B grubundadır. Dışa doğru yuvarlatılmış dudak kenarına sahiptir. Bu forma ait tabaklarda genelde, tondoda baskı bezeme görülmektedir. Ancak Myndos buluntusu örneklerin sadece ağız kenarı korunagelmıştır. Benzer örnekleri Saraçhane,⁹⁶ Parion,⁹⁷ Ephesos,⁹⁸ Anemurium,⁹⁹ Tarsos,¹⁰⁰ Antiocheia ad Orontes,¹⁰¹ Knossos,¹⁰² Cart-hage,¹⁰³ Atina Agorası, Korinth ve Kenchreai kazılarında bulunan bu form İS 530-580 arasına tarihlendirilmiştir.¹⁰⁴ Myndos (Asar Adası) Kazısı'nda bulunan bu gruba ait tabaklar İS 6. yüzyıla tarihlendirilmiştir.

Levha 8/ 7, 9, 10, 11 numaralı örnekler ise Hayes Form 104 grubuna ait ağız ve kaidelerden oluşmaktadır. Bu form içinde yer alan çanaklar, kenarları yüksek ve oval formu dışta hafif dışbükey, altta daha kısa ve hafif uca doğru hafif sivri ince cidarlı yayvan ve derindirler. Gövde, dışbükey formu halka kaide, orta yüksekliktedir. Tabanda çoğunlukla baskı tekniğinde süsleme ve etrafında yiv sıraları görülür. Oldukça geniş kullanım alanı olan bu kapların gelişimini kenar, gövde ve kaide profillerinden takip etmek mümkündür. Ağız kesitlerine göre A, B, C olarak üç alt sınıf belirlenmiştir.¹⁰⁵

Hayes Form 104 A grubuna ait seramikler, İS 6. yüzyılın ikinci yarısı - 7. yüzyılın başı arasına tarihlendirilen en geç tarihli formlardan biridir.¹⁰⁶ Başta İstanbul'da Sa-

94 Waage, 1948, pl.IX, 875f.

95 Hayes, 1972, 149.

96 Hayes, 1992, 98, Fig. 36, 23: 1.

97 Ergüner, 2016, 134, kat. no:66-69.

98 Gassner, 1997, 150, Tafel 49: 599.

99 Williams, 1989, 42, Fig. 19: 236.

100 Adak-Adıbelli, 2006, 69, Levha 10: 120- 130.

101 Waagé, 1948, 50, Plate X: 878a- k.

102 Hayes, 2001, 438, 439, Fig. 4: A21.

103 Riley, 1981, 100, 101 104, 105, Fig. 4: 4, 5, Fig. 5: 14.

104 Hayes, 1972, 153, 154, 155.

105 Hayes, 1972, 160, fig. 29, no. 2, fig. 30, no. 3, 13.

106 Hayes, 1972, 166.

raçhane¹⁰⁷ olmak üzere, Ephesos,¹⁰⁸ Miletos,¹⁰⁹ Stratonikeia,¹¹⁰ Patara,¹¹¹ Anemourion,¹¹² Gözllü Kule,¹¹³ Tarsos¹¹⁴ ve Antiocheia ad Orontes¹¹⁵ kentlerinde görölmektedir. Yunanistan'da Atina Agorası,¹¹⁶ Philippi,¹¹⁷ Rusya'da da Kerch'de¹¹⁸ bulunmuşlardır. Myndos (Asar Adası) Kazısı'nda bulunan bu gruba ait tabaklar İS 6. yüzyılın ikinci yarısı - 7. yüzyılın başına tarihlendirilmiştir.

Levha 8/ 5, 6, 8 numaralı kaplar Hayes Form 105 grubuna ait tabaklardan oluşmaktadır. Form 104'ün devamı niteliğinde olan bu formdaki tabaklar serinin en geç tarihli örneklerinden biridir. Dışa doğru yuvarlatılmış dudak kenarına sahip çok derin olma-yan tabaklardan oluşmaktadır. Benzer örnekleri Korinth, Aphrodisias, Atina Agorasında görölen bu form İS 580-600 / 650 yıllarına tarihlendirilmiştir.¹¹⁹ Myndos (Asar Adası) Kazısı'nda bulunan bu gruba ait tabaklar İS 6. yüzyılın ikinci yarısı - 7. yüzyılın başına tarihlendirilmiştir.

Değerlendirme

Bu makale içinde incelenen seramikler Myndos kentinde 2009-2013 yılları arasında antik kentin limanını koruyan Asar Adası (Tavşan Adası) üzerinde sürdürölen kazı çalışmaları sırasında bulunmuşlardır. Ada üzerinde yapılan çalışmalar sırasında bulunan seramik grupları farklı kronoloji göstermektedir. Olasılıkla akıntıyla karışan seramik grupları yerleşimin stratigrafisini bozmuştur. Bu nedenle ele alınan seramiklerin tarihlendirilmesi analogi yoluyla yapılmıştır.

Değerlendirmeye alınan pişirme ve ısıtma grubuna ait seramikler çömlek formundadır. Ağız kenar formları ve kulp şekillerine göre 3 tipte incelen çömleklerden Tip 1 grubuna ait örneklerin ağız çapları 12 cm ile 27 cm arasındadır. Şerit kulplar ağız kenarından şişkin karınlı gövdeye bağlanmaktadır. Çömleklerin ağız kenarı kapak oturması için içe oyuk olarak yapılmışlardır. Bol kireç ve ince taşçık katkılı hamura sahiptirler. Tip

107 Hayes, 1992, fig. 34, no.15/1.

108 Gassner, 1997, Tf. 48, no. 581; Ladstätter, 2008, 122, Kat. Nr. K 546, Taf. 322.

109 Berndt, 2003, 28-29, TS 073, 074, 075, 076, 077, 078, 079, 080, 081, 082.

110 Öztaşkın, 2013, 157, kat.no: 4.

111 Yıldırım, 2012, Kat. 25-26, Şek. 3.

112 Williams, 1989, fig. 19, no. 241.

113 Jones, 1950, fig. 207.

114 Adak-Adıbelli, 2006, 71-72.

115 Waagé, 1948, Pl. VIII, no. 803 – 805.

116 Waagé, 1933, Pl. IX, no. 171.

117 Σταύρος, 2008, 181, αρ. 420 – 427.

118 Rusya örneklerinden Kerch Kazılarında bulunmuş bu tipe ait örneklerin 5. yüzyılın ikinci yarısından 7. yüzyıl başına tarihlendirilmesi için bk. Смокотина, 2011, 341.

119 Hayes, 1972, 167, 168.

2 grubuna ait çömlekler dışa çekik yuvarlatılmış dudak kenarına sahiptir. Kapak oturma yerleri daha belirgindir. Ağız çapları 9 cm ile 19 cm arasında değişmektedir. Tip 3 grubu içinde yer alan çömlek dışarı çekik düzleştirilmiş dudak kenarı, gövdeye düz inmektedir. Dışa eğik dışbükey profilli gövdelidir. Kabin gövdesi ve kaidesi korunamamıştır. Myndos Kazısı'nda ele geçen pişirme ve ısıtma kap grubunun içinde bulunan çömlekler benzer örneklerle göre İS 5-7. yüzyılın başına tarihlendirilmiştir. Pişirme ve ısıtma grubu altında değerlendirilen kapaklar pişirme kaplarının kullanımında yardımcı bir form olarak üretilmelerin yanında amphora veya testilerin ağızlarının kapatılması için yaygın olarak kullanılmışlardır. Yemeğin içine yabancı maddelerin girmesini önlemek, yemeğin daha uzun süre sıcak olarak kalması amacıyla üretilmiş olan kapaklar literatürde çok sıklıkla karşımıza çıkmazlar. Özellikle pişirme ve ısıtma işinde kullanılan kap tipleri için üretilen kapaklar oldukça yaygın olarak görülmektedir. Myndos (Asar Adası) Kazısı'nda Tip 1 formu altındaki kapaklar 12,6 cm ile 21 cm arasında değişen ağız çaplarına sahiptirler. Tek tutamaklı olan bu kapaklar olasılıkla çömleklerin ve saklama kaplarının ağızlarını kapatmak için kullanılmışlardır. Tip 2 kapakları daha küçük boyutlu kapların ağızlarını kapatmakta kullanılmışlardır. Bu tip kapaklar konik tutamağa sahiptir. Tek bir örnek ile temsil edilen Tip 3 grubuna sahip kapak tüme yakın olarak ele geçmiştir. Benzer örnekler yardımıyla Myndos (Asar Adası) Kazısı buluntusu kapaklar İS 5-7. yüzyılın başına tarihlendirilmiştir.

Kırmızı Astarlı Geç Roma seramiklerinin değerlendirilme çalışmaları Hayes'in sınıflandırması temel alınarak yapılmıştır. Ele geçen buluntular arasındaki tabaklar, çanaklar ve kaideler değerlendirildiğinde 2 grup mal ortaya çıkmıştır. Bunlardan ilki Phokaia Kırmızı Astarlı Seramikleri (PRSW)'dir. Myndos Kazısı buluntusu Phokaia Kırmızı Astarlı Seramik gruba ait örnekler değişik formlarda, sığ ve yayvan gövdeli, halka kaideli, yüksek ağız kenarına sahiptirler. Yüksek ağız kenarları dikey ve de hafif dışa- içe dönük olarak gövdeyle birleştirilmiştir. Tabakların dış dudak kesimlerinde genel olarak bantlar halinde yivler görülmektedir. Değerlendirilen seramiklerin kili pişme derecesine göre açıklı koyulu kiremit rengi tonlarında olup, bünyesinde kireç ve kum katkısı içermektedir ve çoğunlukla sert yapılıdır. Bu gruba ait seramiklerde ince tanecikli ve gözenekli hamur genelde iyi pişirildiklerinden kahverengimsi kırmızı, erguvani kırmızı ve kestane rengindedir. Sert, orta sert dokulu ve pürüzsüz bir yapıya sahiptir. Form açısından değerlendirildiğinde kronolojik olarak tespit edilen en erken grup Hayes Form 1'e ait örneklerdir. *Levha 5/2*'de bulunan form, dik dudağa sahip ve gövde kaideye doğru yumuşak bir kavis yapmaktadır. Hayes'in sınıflandırmasında 1 B grubu içinde yer alan bu örnekler İS 5. yüzyılın üçüncü çeyreği başına tarihlendirilmiştir. Hayes Form 1 D grubuna ait olan tabağın benzer örnekleri Atina Agorası'nda ele geçen bu form, İS 5. yüzyılın üçüncü çeyreği başına tarihlendirilmiştir. Myndos (Asar Adası) Kazısı'nda ele geçen Form 1'e ait örnekler İS 5. yüzyılın üçüncü çeyreği başına tarihlendirilmiştir. Değerlendirilen Phokaia Kırmızı Astarlı seramikleri içinde Hayes Form 3 F grubuna ait ağız kenarı ve kaide örnekleri yoğun olarak bulunmaktadır. Hayes Form 3 D ve E'nin devamı niteliğinde bir form olan F grubuna ait parçalar tabak veya kase formundadırlar. Dışta belirgin bir biçimde kalınlaştırılmış ve aşağı sarkıtılmış dikey kenarlı, kavisli bir

gövdeye sahiptirler. Ağız kenarları basıklaşmış ve iyice kalınlaşmış, dudak altındaki çıkıntı iyice kütselleşerek belirgin hale gelmiştir. Dışta içbükey veya uca doğru yuvarlanan bir form oluşturur, altta genişler, yayvanlaşır ve gövdeye ince bir setle bağlanır. Seramiklerin kenar kalınlıkları grubun diğer alt tiplerine göre daha fazla olup uzunlukları daha azdır. Bununla birlikte kenar dış yüzeylerindeki iç bükeylik daha belirgindir ve aşağı sarkıklığı azdır. Benzer buluntu merkezlerine bakıldığında, Hayes Form 3 F grubuna ait Myndos buluntusu seramikler genel konteks içinde İS 6. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilmektedir. Hayes 10 A olarak adlandırabileceğimiz tabak örneklerinin formunun belirgin özelliği, kalınlaştırılan dudağın üstte ve altta hafif çıkıntılarla yumruya benzer bir görüntü elde edilmesidir. Dudağın altında özellikle yapılmış küçük çıkıntılar bulunur. Kaplar diğer Phokaia örnekleri gibi sert dokulu ve iyi fırınlanmıştır. Hamurlarında az kireç ve mika katkısı görülmektedir. Benzer örneklerle göre Myndos Asar Adası kazısında bulunan Phokaia 10 A kapları İS 6. yüzyıl sonları ile 7. yüzyıl başları arasına tarihlendirilmiştir. Değerlendirilen seramikler arasında kabın iç yüzeyinde, merkezde, baskı tekniği ile yapılmış haç motifi bulunan kaide parçaları tespit edilmiştir. Phokaia Kırmızı Astarlı Seramiklerinde yaygın olarak görülen haç baskıları, İS 5. yüzyıl ortalarından 7. yüzyıl sonlarına kadar kullanılan bezeme unsurlarından birisidir.

Myndos (Asar Adası) Kazısı'nda ele geçen ve bu makale kapsamında değerlendirilen Afrika Kırmızı Astarlı Seramik (ARSW) grubuna ait kaplar ağız ve kaide parçalarından oluşmaktadır. Bu mal grubundaki seramiklerin hamurları oldukça kaba taneli ve gözeneklidir. Hamur renkleri turuncu-kırmızı, kiremit rengi ve uçuk pembedir. Hamur katkı malzemesi beyaz ya da kahverengimsi kuvars ve kireçtir. Bezemelerde genellikle baskı veya kazıma tekniği kullanılmıştır. Kabın iç yüzeylerinin merkezinde yivlerle oluşturulmuş bir madalyon içinde baskı bezemeler uygulanmıştır. Kilin rengi kırmızının tonlarındadır. Kilin iyice süzülmesinden elde edilen astar, parlak ve kalitelidir. Astar kırmızının tonlarındadır ancak kile göre biraz daha koyudur. Myndos (Asar Adası) Kazısı'nda ele geçen Afrika Kırmızı Astarlı Seramik grupları içinde tek bir örnekle temsil edilen Hayes form 95 çok yaygın görülmeyen bir formdur. Dışarı doğru tabla şeklinde uzanan dudak kenarına sahip küçük bir kase formundadır. Bu form İS 6. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilmiştir. Hayes Form 99 B grubunda olan tabak dışı doğru yuvarlatılmış dudak kenarına sahiptir. Bu forma ait tabaklarda genelde tondoda baskı bezeme görülmektedir. Ancak Myndos buluntusu örneklerin sadece ağız kenarı koruna gelmiştir. Myndos (Asar Adası) Kazısı'nda bulunan bu gruba ait tabaklar İS 6. yüzyıla tarihlendirilmiştir. Hayes Form 104 grubuna ait örnekler ağız ve kaidelerden oluşmaktadır. Bu form içinde yer alan çanaklar, kenarları yüksek ve oval formulu dışta hafif dışbükey, altta daha kısa ve hafif uca doğru hafif sivri ince cidarlı yayvan ve derindirler. Gövde, dışbükey formulu halka kaide, orta yüksekliktedir. Tabanda çoğunlukla baskı tekniğinde süsleme ve etrafında yiv sıraları görülür. Oldukça geniş kullanım alanı olan bu kapların gelişimini kenar, gövde ve kaide profillerinden takip etmek mümkündür. Myndos (Asar Adası) Kazısı'nda bulunan bu gruba ait tabaklar İS 6. yüzyılın ikinci yarısı - 7. yüzyılın başına yüzyıla tarihlendirilmiştir. Hayes Form 105 grubuna ait örnekler tabaklardan oluşmaktadır. Form 104'ün devamı niteliğinde olan bu formdaki tabaklar serinin en geç tarihli örneklerinden biridir. Dışa

doğru yuvarlatılmış dudak kenarına sahip çok derin olmayan tabaklardan oluşmaktadır. Myndos (Asar Adası) Kazısı'nda bulunan bu gruba ait tabaklar İS 6. yüzyılın ikinci yarısı ile 7. yüzyılın başı olarak tarihlendirilmiştir.

Sonuç olarak bu çalışmada Myndos (Asar Adası) Kazısı'nda ele geçen Geç Antik Dönem'e ait pişirme ve ısıtma kapları ile Kırmızı Astarlı Geç Roma Seramikleri analogik olarak değerlendirildiğinde İS 5. yüzyılın başı ile 7. yüzyılın başı arasına tarihlendirilmiştir. Bu sonuçlar ışığında özellikle Geç Antik Dönem olarak adlandırılan İS 3-7. yüzyılları kapsayan dönem içinde, Arap istilasına kadar Myndos Asar Adası üzerinde iskanın devam ettiği (çalışma içinde değerlendirilmeyen sırlı Bizans seramikleri İS 12-13. yüzyıllarda zayıf da olsa Bizans varlığını göstermektedir.), olasılıkla Myndos Kentinin de aynı yüzyıllar içinde yaşamını sürdürdüğü, gerek tarihsel veriler, gerekse de ele geçen arkeolojik buluntular ışığında söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Adak-Adıbelli, I. (2006), *Tarsos Geç Roma Seramiği*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı.
- Arthur, P. - Patterson, H. (1998), Pottery in Southern Puglia in the 6th and 7th Centuries, L. Sagui (ed.), *Ceramica in Italia: VI-VII secolo*, 511-530, Firenze.
- Arthur, P. (2007), Pots and Boundaries. on Cultural and Economic Areas Between Late Antiquity and the Early Middle Ages, *LRCW 2, Late Roman Coarse Wares Cooking Wares and Amphorae in the Mediterranean*, ed. M. Bonifay, J.-C. Treglia, Vol. I, *BAR Int Ser. 1662 (I)*, Oxford 2007, 15-27.
- Baldoni, D. (2012) Materiali dallo scavo della torre del porto occidentale di Iasos, *Atti dell'Accademia delle Scienze di Ferrara* 88 (2010-2011), Ferrara, 285-318.
- Ballance, M, et.al. (1989), *Excavations in Chios 1952- 1955 Byzantine Emporio*, Oxford.
- Başaran, C. – Ergürer, H. E. (2012), Parion Odeionu (Bouleuterion) 2010 Çalışmaları ve Odeionda Bulunan Seramikler, *OLBA XX*, 245-289.
- Bean, G. E. – Cook, J. M. (1955), The Halicarnassus Peninsula, *BSA* 50, 85-171, 108- 112.
- Beaufort, F. (2002), Karamanya, (Çev. Ali Neyzi - Doğan Türker), Antalya.
- Berndt, M. (2003), Funde aus dem Survey auf der Halbinsel von Miletos [1992-1999]. Kaiserzeitliche und frühbyzantinische Keramik, *Internationale Archäologie*, 79.
- Bess, P., vd.,(2011) “Late Roman Tablewares from the Survey at Ancient Tanagra.Finding the Wider Perspective”, in: R. Attoui (Ed.) When did Antiquity end? Archaeological Case Studies in Three Continents. The Proceedings of an International Seminar held at the University of Trento on April 29-30, 2005 on Late Antique Societies, Religion, Pottery and Trade in Germania, Northern Africa, Greece, and Asia Minor, Oxford (*BAR International Series 2268*) , 129-136.
- Crawford, S.C., (1990) *The Byzantine Shops at Sardis*, London, 1990.
- Degeest, R., (2000) The Common Wares of Sagalassos, *Studies in Eastern Mediterranean Archaeology III*
- Doğar, L., (2007), “Byzantine Ceramics: Excavation at Smyrna Agora.”, Çanak, Arkeolojik Kazılarda Ele Geçen Geç Antik, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı Seramiği ve Mimari Seramiği (Çanakkale, 1-3 Haziran 2005). First International Symposium on Late, Antique, Byzantine,-Seljuk, and Ottoman Pottery and Tiles in Archaeological Context (Çanakkale, 1-3 June 2005), (Ed.) B. Böhlendorf Arslan, A. O. Uysal, J. Witte-Orr. *Byzas* 7 ,İstanbul, 97-122.
- Doğar, L., (2008), “Kuşadası, Kadıkalesi/Anaia Kazısı 2001-2007 Yılı Bizans ve Çağdaş Diğer Seramik Buluntular Üzerine Bazı Gözlemler”, Geçmişten Geleceğe Kuşadası II Sempozyum (4-9 Kasım 2008), 49-63.
- Doksanaltı, E., (2006), Knidos Kap- Krio Kazı Alanı, (Yayımlanmamış doktora tezi), Selçuk Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü Konya

- Dumankaya, O., (2015) “Myndos Doğu Liman Mendireği” *TİNA*, Sayı 3, 12-45.
- Ergürer E., (2016), Parion Tiyatrosunda Bulunan Seramikler, Sigillata ve Geç Roma Kırmızı Astarlı Seramikleri, Parion Roma Tiyatrosu, 2006-2015 Yılı Çalışmaları, Mimarisi ve Buluntuları, (Ed.)Başaran, C., Ergürer, E.
- Gassner, V. (1997) “Das Südtor der Tetragonas-Agora. Keramik und Kleifunde.”, *Forschungen in Ephesos*, XIII: 1/1, Wien.
- Gülsefa, G. (2016), “2006-2013 Myndos Kazılarında Bulunan Amphoralar ve Amphora Mühür Buluntuları” Myndos Araştırmaları I, Uludağ Üniversitesi Yayınları, Derya Şahin, (Ed.) Bursa, 35-160
- Hayes, J. W. (1972), *Late Roman Pottery*, The British School at Rome, London.
- Hayes J. W. (1983), The Villa Dionysos Excavations, Knossos: The Pottery, *BSA* 78, 97-169.
- Hayes J. W. (1992), The Pottery; Excavations at Sarāchane in İstanbul, Vol. II: Princeton.
- Hayes, J.W., (2001) “Early Pottery from Knossos: The 1978- 1981 from the Knossos Medical Faculty Site”, *BSA* 96, 97-169
- Hdt. Herodot, Herodotos Tarihi III, M. Ökmen (Çev.), (İstanbul).
- Heth, S - Tekkök, B. (2007-2008), Greek, Roman and Byzantine Pottery at İlion (Troia), Project Troia, 73, 16-17. (<http://classics.uc.edu/troy/grbpottery/>), (03.10.2017)
- Hoffman, E.R. (Ed.), (2007), *Late Antique and Medieval Art of the Mediterranean World*, UK.
- Isler, H. P.,(1969), Heraion von Samos: Eine frühbyzantinische Zisterne, *Mitteilungen des Deutschen Archaeologischen Instituts, Athenische Abteilung* 84, 202-237.
- якобсон А.Л., (1979) Керамика и керамическое производство средневековой Таврики.
- Japp, S. (2008), Late Roman, Byzantine and Ottoman Pottery from Alexandria Troas, Çanak, Arkeolojik Kazılarda Ele Geçen Geç Antik, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı Seramiği ve Mimari Seramiği, Late Antique and Medieval Pottery and Tiles in Mediternean Archaeological Contexts, (Çanakkale, 1-3 Haziran 2005). First International Symposium on Late, Antique, Byzantine,-Seljuk, and Ottoman Pottery and Tiles in Archaeological Context (Çanakkale, 1-3 June 2005), (Ed.) B. Böhlendorf Arslan, A. O. Uysal, J. Witte-Orr. *BYZAS* 7, Ege Yayınları, 55-72.
- Jay, P., (1981), “INA’s 1980 Turkish Underwater Survey”, *IJNA* 10.4, 277-286.
- Jones, F., (1950), *The pottery: Excavations at Gözlü Kule, Tarsos, The Hellenistic and Roman Periods.*, Vol. I, Princeton, New Jersey.
- Kenrick, P., M.(2013), “Pottery Other Than Transport Amphorae”, *Excavations at Zeugma*, Conducted by Oxford University, (Ed.) William Aylward, The Packard Humanities Institute Los Altos, California, 1-81.
- Ladstätter, S. Sauer, R., (2005), “Late Roman C Ware und lokale spätantike Feinware aus Ephesos”, in F. Krinzingler ed., *Spätantike und mittelalterliche Keramik aus Ephesos*, *AForsch* 13 = *DenkschrWien* 332 (Wien) 143–210.

- Ladstätter, S., (2008), “Römische, spatantike und byzantinische Keramik”, 2 in: M. Steskal – M. La Torre, *Das Vediusgymnasium in Ephesos*, FiE XIV, 1 Wien, 97- 189.
- Leake, W., (1824), M., *Journal of a Tour in Asia Minor*, London.
- Lüdorf, G., (2006), *Römische und frühbyzantinische Gebrauchskeramik im westlichen Kleinasien*, Rahden/Westf.: VML, M. Leidorf.
- Malamidou, V., (2005), “Roman Pottery in Context, Fine and Coarse wares from five sites in north-eastern Greece”, *BAR International Series* 1386
- Mimaroğlu, S., (2009), “Panaztepe Bizans Dönemi Sırsız Seramikleri” XIII. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu, 14-16 Ekim, Pamukkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü Yayınları No: 1, 443-451.
- Mimaroğlu, S., (2015), “Kadıkalesi/Anaia Kırmızı Astarlı Geç Roma Seramikleri» Uluslararası XIX. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu, (21-24 Ekim 2015), Celal Bayar Üniversitesi, Manisa,(Basım Aşamasında)
- Mimaroğlu, S. (2016), *Myndos Asar Adası Geç Antik Dönem Kandilleri” Myndos Araştırmaları I*, Uludağ Üniversitesi Yayınları, (Ed.) Derya Şahin, Bursa, 161-176.
- Młynarczyk, J., (2014), “LRC (Phocaeen) ware pottery in the urban context of Hippos – Susita” *Late Hellenistic to Mediaeval Fine Wares of the Aegean Coast of Anatolia, their Production, Imitation and Use*, (Ed). by Henryk Meyza, Krzysztof Domzalski, Institut des Cultures Meditteraneennes et Orientales de l’Academie Polonaise des Sciences, Varsovie, 193-200.
- Niewöhner, P.(Ed.), (2017), *The Archaeology of Byzantine Anatolia: From the End of Late Antiquity until the Coming of the Turks*, USA.
- Özdemir, B.,(2009), *Patara Roma Dönemi Günlük Kullanım Seramikleri*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Antalya.
- Paskal, M.O., (2008), “Excavations at Bat-Galim: The Pottery” *Contract Archaeology Reports III*, Haifa, 32-53.
- Paton, W. R., (1887), “Excavation in Caria”, *JHS VIII*, 65-66
- Pliny the Elder, *The Natural History*, çev. John F. Healy, London 1991, Book V, Chap. 29;
- Poblome, J.,(1995), “Sherds and Coins. A question of Chronology”, *Sagalassos III*, Report on the fourth Excavation Campaign of 1993, Leuven University Pres, Belgium.
- Pülz, S., (1987), “Miletos 1986. Vorbericht über die Arbeiten des Jahres 1986.2. Zwei Keramikkomplexe aus dem Heroon III”, *IstMitt* 37 (1987), 34-69
- Riley, J.A.,(1979), *Excavations at Sidi Khrebish, Benghazi (Berenice): Economic life at Berenice. Sculpture and terracottas. Coarse pottery*, Department of Antiquities, Libya.

- Robinson, H. S., (1959), Pottery of the Roman Period. Chronology. The Athenian Agora. Results of excavations conducted by the American School of Classical Studies, vol. V. Princeton : American School of Classical Studies at Athens.
- Romancuk, A.I., (2005), Studien zur Geschichte und Archäologie des byzantinischen Cherson, von Alla I. *Colloquia Pontica* 11.
- Rosloff, Jay P.(1981), “INA’s 1980 Turkish Underwater Survey”, *IJNA* 10.4.
- Smokotina A. V., (2009), “Stamps on Early-Byzantine Red-Slip Wares from Excavations of the City of Bosphorus” Materials in Archaeology, *History and Ethnography of Tauria, Vol. XV*.
- Смокотина, А. В., (2011), “Керамика группы Африканская краснолаковая из раскопок в Керчи // МАИЭТ”. Вып. XVII, 328-361.
- Strabon, *Geographika*, Antik Anadolu Coğrafyası, çev. A. Pekman, İstanbul, 2000,
- Σταύρος, Ζ., (2008), Η επιτραπέζια κεραμική από την οικοδομική νησίδα του Υαλουργείου στην παλαιοχριστιανική πόλη των Φιλίππων, Αριστοτελικό πανεπιστημιακό τμήμα σχολής Θεσσαλονίκη φιλοσοφικό ιστορίαστομέας της αρχαιολογίας της κατεύθυνση αρχαιολογίας της βυζαντινής αρχαιολογίας ένας κύκλος της μεταπτυχιακής μελέτης, Θεσσαλονίκη.
- Synecdemus Hierocles, Synecdemus, (Ed.) A. Burckhardt (1893).
- Şahin, D.,-Tok, E.,:(2012), “Myndos Asar/Tavşan Adası Ekmek Mühür Kalıbı ve Hacı Pulları” *TÜBA-KED* 10/2012, 9-20.
- Şahin, M., (2005), Myndos 2004 Yılı Yüzey Araştırması, *AST*, 23/1, 171-184.
- Şahin, M., (2007), Myndos 2005 Yılı Yüzey Araştırması, *AST*, 24/1, 293-306.
- Şahin, M., (2009), “Alt-Myndos: Einige Betrachtungen zu Lokalisation und Stadtmauern” Die Karer und die Anderen Internationales Kolloquium an der Freien Universität Berlin 13. bis 15. Oktober 2005, 503-516.
- Şahin, M., (2010), “Myndos 2008: Tavşan Adası Jeofizik Çalışmaları”, 25. *Arkeometri Sonuçları Toplantısı*, 25-29 Mayıs 2009, Ankara, 227-236.
- Şahin, M., Ciner, C., (2014), “Myndos İç Liman Sualtı Araştırmaları 2014”, *TINA Denizcilik Arkeoloji Dergisi* 2, 76-84.
- Taşlıalan, M., Drew-Bear, T. et al., (2005), “Fouilles de l’agora de Smyrne: rapport sur la campagne de 2005”, *Anatolica Antiqua* 14, 309-361.
- Tekocak, M., (2006), “Kelenderis Roma Çağı Seramiği”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Tekocak, M., (2010), “The Cooking Wares from Kelenderis” LRCW3. Late Roman coarse wares, cooking wares and amphorae in the Mediterranean: archaeology and archaeometry, *BAR, S 2185*, Oxford, 827-837.

- Topoleanu, F., (2000), *Ceramica romana si romano-bizantina de la Halmyris, sec. I-VII d. Chr.* (The Early and Late Roman pottery from Halmyris, 1st-7th century). Tulcea: Ministerului Culturii.
- Trégliat, J.C.-Rigoir, Y., (2006) “ Vaisselles de table, céramiques communes et amphores de la zone 41 (Ed.), M. Bats, Olbia de Provence (Hyères, Var) à l’époque romaine (Iers. av. J.-C.)-VIIe s. ap. J.-C.), (Etudes Massaliètes, 9, 69-92.
- Yeşilova, H., (2007), *Allianoi Antik Ilıcısı Erken Bizans Dönemi Seramikleri (Kırmızı Astarlı Kaplar ve Günlük Kullanım Kapları, 1995-2005)*, (Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Ankara.
- Yıldırım, D. Ş., (2012), “Hürmalık Hamamı Buluntuları Işığında Patara’nın Geç Roma-Erken Bizans Dönemi Kuzey Afrika Kökenli Seramikleri”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 12- 4, 151-171.
- Yılmaz, Z., (2008), “Spätantike Sigillaten aus Priene”, Çanak, Arkeolojik Kazılarda Ele Geçen Geç Antik, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı Seramiği ve Mimari Seramiği Late Antique and Medieval Pottery and Tiles in Mediteranean Archaeological Contexts, (Çanakkale, 1-3 Haziran 2005). First International Symposium on Late, Antique, Byzantine,-Seljuk, and Ottoman Pottery and Tiles in Archaeological Context (Çanakkale, 1-3 June 2005), (Ed.) B. Böhlendorf Arslan, A. O. Uysal, J. Witte-Orr. *BYZAS* 7, Ege Yayınları, 123-130.
- Waage F. O., (1933), “Excavations in the Athenian Agora: The Roman and Byzantine Pottery”, *Hesperia* 2, s.293-294
- Waage F. O., (1948), “Hellenistic and Roman Tableware of North Syria”, *Antioch on the Orontes IV. I, Ceramics and Islamic Coins*, Menasha, Wisconsin.
- Williams, C. (1989), *Anemurium: The Roman and Early Byzantine Pottery. Subsidia Mediaevalia 16*, Toronto: Pontifical Institute of Mediaeval Studies.
- Quercia, A. ve diğerleri (2011), “Roman Pottery from an Intensive Survey of Antikythera, Greece”, *BSA*, 106, 47-98.

KATALOG

Levha 1

1-R=14,8 cm, h=6,5 cm, 2,5 YR 5/6; 2- R=18,8 cm, h=9 cm, 5 YR 3/1; 3- R=22, 4 cm, h=7,8 cm, 2,5 YR 5/8; 4- R=27 cm, h=10,9 cm, 7,5 YR 3/2

Levha 2

1-R=9 cm, h=4,2 cm, 7,5 YR 5/8; 2- R=12,5 cm, h=3,6 cm, 7,5 YR 4/1; 3- R=15, 6 cm, h=6,2 cm, 5 YR 5/6; 4- R=16 cm, h=5,5 cm, 2,5 YR 6/8; 5- R=18,4 cm, h=4,4 cm, 5 YR 4/6; 6- R=18 cm, h=6,3 cm, aşırı derecede yanık.

Levha 3

1-R=11,6 cm, h=4,3 cm, 2,5 YR 5/8; 2-R= 17 cm, h= 3,6 cm, 7,5 YR 4/3; 3-R=18,4, h= 4,4 cm, 5 YR 4/6; 4- R= 19, h= 1,7 cm, 2,5 YR 5/8; 5-R= 17,4, h= 2,6 cm, 7,5 YR 5/2

Levha 4

1-R= 12,6 cm, h= 4,7 cm, 5 YR 5/6; 2-R= 18 cm, h= 1,2 cm, 2,5 YR 4/8; 3-R= 19 cm, h=1,3 cm, 10 YR 2/1; 4- R= 21 cm, h= 3,2 cm, 5 YR 3/2; 5-R= 4 cm, h=4,9 cm, 5 YR 5/6; 6- R= 3,2 cm, h= 3,6 cm, 10 R 2/2; 7-R= 4 cm, h= 3,7 cm, 10 R 5/8; 8-R= 4,2 cm, h=3,8 cm , 5 YR 4/3

Levha 5

1- R=13 cm, h= 3 cm, 2-5 YR 5/8; 2- R=17,6 cm, h=2,5 cm, 5 YR 6/6; 3- R=21 cm, h= 3,4 cm, 2,5 YR 6/6; 4- R=21,6 cm, h=3,4 cm, 5 YR 6/8; 5- R= 24,4 cm, h= 3,8 cm, 2, 5 YR 5/8; 6- R= 27,2, h= 4 cm, 5 YR 5/6; 7-R= 36,2 cm, h= 3,6 cm, 2,5 YR 5/8.

Levha 6

1-R= 16, h= 2,7 cm, 2,5 YR 4/8; 2- R=18,4 cm, h=2,3 cm, 2,5 YR 5/8; 3-R= 18,8 cm, h= 2,5 cm, 2,5 YR 5/8; 4-R= 20 cm, h= 3,8 cm, 2,5 YR 6/8; 5-R=24,6 cm, h=3,5 cm, 2,5 YR 5/8; 6-R= 26 cm, h=1,8 cm, 10 R 5/8; 7- R= 27 cm, h= 3 cm, 2,5 YR 6/8; 8-R= 27,6 cm, h= 2,3 cm, 2,5 YR 5/8.

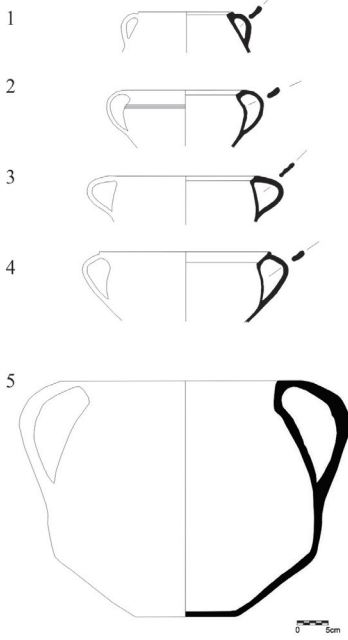
Levha 7

1-R= 8,5 cm, h=2,2 cm, 7,5 YR 5/8; 2- R=12 cm, h=2,9 cm, 2,5 YR 5/8; 3-R= 14,2 cm, h= 2,7 cm, 2,5 YR 5/8; 4- R=15 cm, h=2,8 cm, 2,5 YR 5/8; 5- R=15,4 cm, h=3,5 cm, 2,5 YR 5/8; 6-R=16 cm, h=2,4 cm, 2,5 YR 5/8; 7- R= 16 cm, h= 2,8 cm, 2,5 YR 5/8; 8- R=16 cm, h=3,1 cm, 2,5 YR 4/8

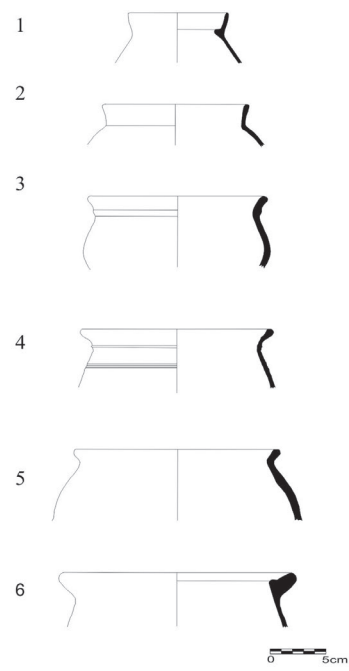
Levha 8

1-R= 12,8 cm, h=2,3 cm, 2,5 YR 4/8; 2-R= 20,2 cm, h= 4,6 cm, 10 R 9/8; 3- R= 21,2 cm, h= 3,2 cm, 2,5 YR 5/8; 4- R=25,2 cm, h= 2 cm, 2,5 YR 5/8; 5- R= 26 cm, h=4,1 cm, 2,5 YR 4/6; 6-R= 27 cm, h= 2,9 cm, 2,5 YR 5/8; 7- R= 27,6 cm, h= 2,6 cm, 2,5 YR 5/8; 8-R= 30,8 cm, h= 3,4 cm, 2,5 YR 5/8; 9- R= 34,8, h=1,8, 2,5 YR 6/8; 10- R= 11 cm, h= 3,4 cm, 2, 5 YR 5/8; 11- R= 18,2 cm, h= 3,5 cm, 2,5 YR 6/8.

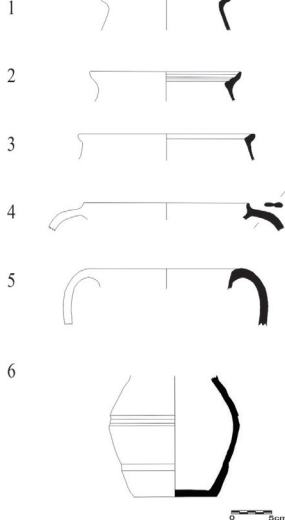
Levha 1

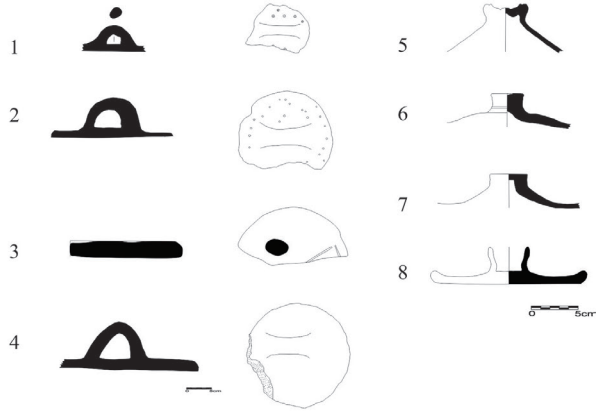
Levha 2

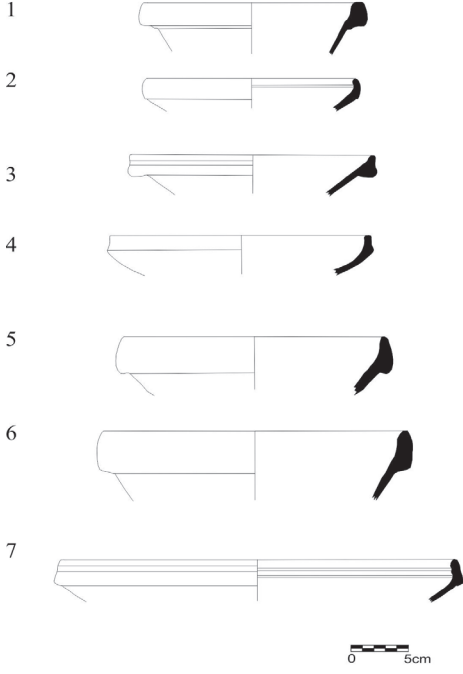
Levha 3

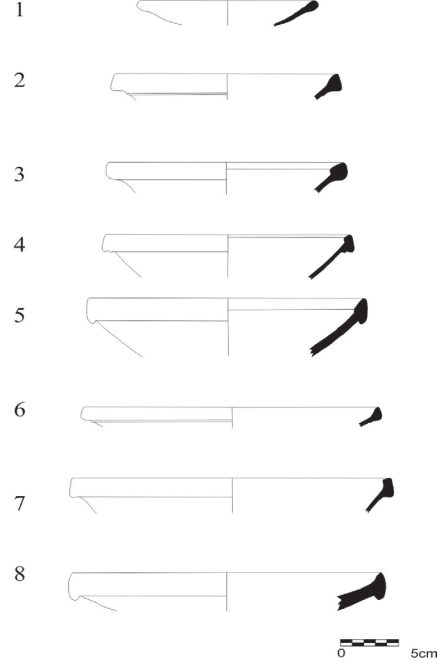
Levha 4

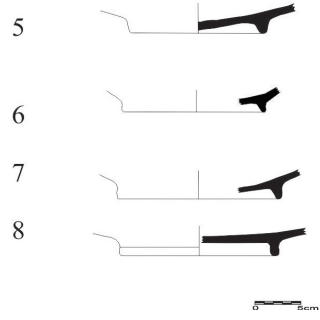
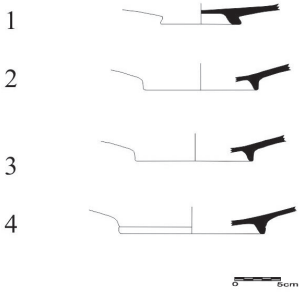
Levha 5

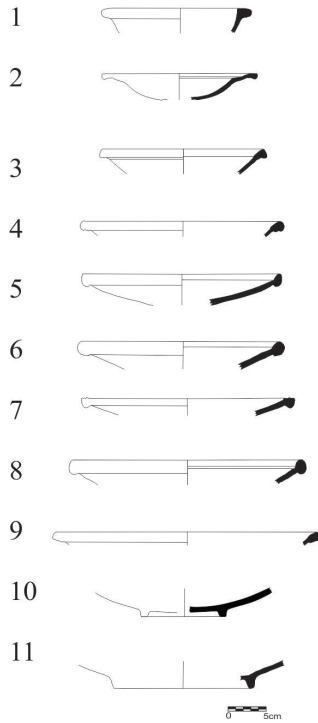
Levha 6

Levha 7

Levha 8

RESİMLER

1- Levha 1/2

2- Levha 1/3

3- Levha 1/4

4- Levha 2/6

5- Levha 4/2

6- Levha 4/4

7- Levha 4/8

8- Levha 5/6

9- Levha 5/5

10- Levha 6/1

11- Levha 8/2

12- Levha 8/6

13- Levha 8/3

14- Levha 8/7